

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет**

Ministry of education and science of Ukraine

**УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА:
МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ, ШЛЯХИ РОЗВИТКУ:
наукові записки Рівненського державного
гуманітарного університету**

**UKRAINIAN CULTURE:
THE PAST, MODERN, WAYS OF DEVELOPMENT:
scientific words of Rivne state University in the Humanities**

**Напрямок: *Культурологія*
Branch: *Cuhurestudy Culturestudy***

**За загальною редакцією *В.Г. Виткалова*
Editor-in-Chief *V. Vytkalov***

**Засновано у 1995 році
Founded in 1995**

***Випуск 21*
*Issue 21***

**Рівне: РДГУ, 2015
Rivne: Rivne state University in the Humanities, 2015**

ББК 63.3(4Укр)-7
У45
УДК 94(477)

Засновник і видавець: **Рівненський державний гуманітарний університет**

Збірник переєстрований Президією ВАК України № 1-05/4 від 14.10.2009 р. як фахове видання з культурології

Друкується за рішенням вченої ради РДГУ (протокол № 16 від 24 грудня 2015 р.)

Видання зареєстровано ISSN International Centre (Paris, FRANCE): ISSN № 2411-1546 (Print)

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 15560-4032 Р.
Зареєстровано Міністерством юстиції України, наказ № 1489/5 від 18.08.2009 р.

Редакційна колегія:

Головний редактор: **Виткалов В.Г.** – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри культурології і музеєзнавства Рівненського державного гуманітарного університету

Виткалов С.В. – кандидат мистецтвознавства, доцент, відповідальний секретар, заступник головного редактора

Гончарова О.М. – доктор культурології, професор

Жилюк С.І. – доктор історичних наук, професор

Захарчук-Чугай Р.В. – доктор мистецтвознавства, професор

Іваницький А.І. – доктор мистецтвознавства, професор

Кияновська Л.О. – доктор мистецтвознавства, професор

Кравченко О.В. – доктор культурології, професор

Овсійчук В.А. – доктор мистецтвознавства, професор

Постоловський Р.М. – кандидат історичних наук, професор

Сабодаш Ю.С. – доктор культурології, професор

Супрун-Яремко Н.О. – доктор мистецтвознавства, професор

Троян С.С. – доктор історичних наук, професор

Федорук О.К. – доктор мистецтвознавства, професор

Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку : зб. наук. пр. : наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. – Вип. 21. Т. 2 / упоряд. В. Г. Виткалов ; редкол.: С. В. Виткалов, О. М. Гончарова, Шилюк С.І. та ін. ; наук.-бібліогр. редагування наукової бібліотеки РДГУ. – Рівне : РДГУ, 2015. – 201 с.

ISSN 2411-1546

Науково-бібліографічне редагування: *наукова бібліотека РДГУ*

Рецензент: **Афанасьєв Ю.Л.** – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри образотворчого мистецтва і дизайну Київського університету ім. Б. Грінченка

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

У збірнику вміщено статті науковців вищих навчальних закладів, присвячені розгляду історико-культурологічної проблематики переважно західноукраїнських теренів. Певна частина матеріалу висвітлює різнобічні грані теоретико-методологічних проблем української культури. Окремий розділ складають повідомлення, огляди та рецензії.

Для науковців, студентів, аспірантів та усіх тих, хто цікавиться вітчизняною історико-культурною спадщиною.

ISSN 2411-1546

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2015

виявлено її атрибутивні характеристики. Среди них: диалогичність, поліфонічність свідання, толерантність, плюральність і солідарність, універсализм і партикуляризм.

Ключеві слова: культура, культурологія, постмодерн, поспекласичне знання, человек постмодерна.

Овчарук Оліа, kandydat pedahohyčeskyx nauk, dosent, doktorant Nacyonalnoj akademyy rukovodjaščyx kadrov kulturu y yskusstv, Kyev

The image of the man in the postmodern sovremennom Ukrainian kulturological discourse

Post-totalitarian transformation processes in Ukrainian society at the end of XX-XXI century. caused intensification of humanitarian scientific discourse on the definition of anthropological ideal future. On the territory of East European space had a significant role shift from modernism to the new – the postmodern era. Ukrainian society this process coincided with the emergence of an independent Ukrainian state. The development of national humanities within Postnonclassical scientific paradigm has led to the emergence of cultural discourse in which the problem arose culture and human understanding in different dimensions.

By definition, many domestic scientists – philosophers, sociologists, cultural parameters of modern Ukrainian culture determined different forms of consciousness inherent premodernu eras, modern and postmodern. This affects the specificity of domestic scientific discourse that combines both nonclassical and Postnonclassical paradigm of knowledge. Thus, in Ukrainian humanities late twentieth and early twenty-first century. the problem of culture and human development in the acquired thorough kulturfilosofskyh quests representatives and followers of Kyiv outlook-anthropological school. Based on Ontology-based culture appears in the works of researchers as a universal reality of human existence, space and value-orientation smysloutvoryuyuchykh foundations of human existence. Thus, a person in measurements kulturfilosofskoyi paradigm serves as the subject of knowledge and spiritual practice, and its interpretation is productive in the light of the transcendent image of culture as a distinct reality.

Complement domestic cultural discourse research related to analysis of national character. This led to the need to develop concepts such as nation, national idea, national image and national identity and so on. Grounded key role in shaping the culture of a certain type of individual with the appropriate set of nationally defined traits. They provide national and cultural identity, culture of thinking, creating a certain «cultural type» man, whose image is appropriate for a particular model of national culture.

Problem forming a model of the human culture of postmodernism as a theoretical construct due to attempts to understand its essence and identify attribute characteristics. To this end, the article analyzes the cultural concept of modern Ukrainian scientists – Eugenia Bilchenko and Vladimir Lychkovah. Understanding the anthropological ideal future in studies carried E. Bilchenko through the prism of interactive paradigm. According V. Lychkovaha Humanity returns to the ideal of «universal rights» to free and beautiful individual that lives according to the laws of nature and morality. Thus, by analyzing the concepts leading Ukrainian scientists determined the image of man thinking approaches postmodern culture, found its attribute characteristics. Among them, dialogic, polyphony of consciousness, tolerance, plurality and solidarity, universalism and particularism.

Key words: culture, cultural studies, postmodern, posneklasychnе knowledge of post-modern man.

Надійшла до редакції 2.10.2015 р.

УДК 101.1

Микуланинець Леся Михайлівна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри співу, диригування та музично-теоретичних дисциплін Мукачівського державного університету

БІОГРАФІЯ МИТЦЯ ЯК ЗАСІБ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ КУЛЬТУРИ

Досліджено особливості біографічного підходу як методу дослідження життєпису та можливості його використання у мистецтвознавчих працях. Розглянуто специфіку, критерії написання біографії творчої особистості у проекції на інтерпретацію культури. Охарактеризовано особливості реалізації життєпису митця як способу реконструкції й експлікації культурно-історичного концепту.

Ключові слова: біографія, життєпис, біографічний підхід, культура, митець.

Сучасні суспільно-культурні умови характеризуються посиленням інтересу до жанру біографії як одного з важливих засобів інтерпретації поведінки окремої людини, її вчинків та життєвої позиції. Особливо актуальним є вивчення життєпису творчої особистості, яка постає виразником найтиповіших ознак епохи. Ці соціальні процеси, на нашу думку, пов'язані з постмодерністською культурною ситуацією, у якій дослідження життя митця є необхідною умовою художнього осягнення світу, яке дає конкретні орієнтири у розумінні епохи, її основних ідеалів і є певним відображенням історичних та соціально-культурних подій.

Вищеназвані чинники активно впливають на мистецтвознавчу наукову думку: дослідники змінюють своє ставлення до висвітлення життєвого досвіду видатної особистості, все активніше до нього звертаються, розуміючи, що це дає відповідь не тільки на історичні, але і сучасні питання.

Нині українське мистецтвознавство все частіше досліджує і особливості творчого шляху конкретного митця, і феномен життєпису як складову сучасних соціокультурних процесів. Науковці вивчають феномен біографії у різних аспектах, таких як: соціокультурне явище (І. Голубович), соціокультурний вимір історії (С. Іконнікова, Т. Росул), засіб інтерпретації творчої індивідуальності (Т. Ємельянова), культурно-естетичну проблему (О. Кривцун), феномен та об'єкт культури (О. Попович) тощо.

Мета статті – проаналізувати специфіку біографічного підходу, визначити основні критерії написання життєпису митця, обґрунтувати доцільність його використання для інтерпретації культури.

З давніх часів питання вивчення життєпису конкретної особистості актуалізували проблему пізнання певної епохи. Майже всю історію розвитку європейська цивілізація у різних аспектах зверталася до даних досліджень, намагаючись знайти відповіді на важливі питання через пошук історичного досвіду. Сучасна українська мистецтвознавча думка, що характеризується плюралізмом та активним науковими розвідками нових шляхів осмислення культури, все активніше апелює до біографічного жанру, прагнучи дослідити мистецькі процеси крізь призму життєпису митця.

Вивчення зв'язків між літописом особистості й її художніми здобутками знаходить своє втілення у прихильників біографічного підходу, основи якого були закладені ще у ХІХ ст. у французькій літературі, зокрема літературознавець Ш. Огюстен де Сент-Бйов вперше висловив думку, що необхідно пов'язувати кожен твір із фактами особистого життя, оскільки біографія автора, його внутрішні переживання так чи інакше відбиваються у його творчості.

На сучасному етапі біографічний підхід, на думку І. Голубович, «фіксує направленість дослідницького інтересу на проблематику життєпису у всій її багатогранності прояву: як соціокультурного феномена, літературного і наукового жанру, як набору методів аналізу біографічного (автобіографічного) матеріалу в різних галузях humanities тощо» [1]. Даний напрям утвердив себе як продуктивний у багатьох сферах гуманітарного знання: соціології, історії, психології, літературознавстві, журналістиці тощо. Значний його теоретичний потенціал все частіше проявляється і в мистецтвознавстві. Традиційне вітчизняне музикознавство, при безсумнівно вагомим досягненнях у вивченні здобутків того чи іншого композитора, його власне життя залишало поза увагою. Нині біографічний підхід разом з іншими – культурологічним, історичним, системним, джерелознавчим – сприяє відтворенню особливостей формування особистості художника, його розвитку, зв'язку з суспільним і культурним життям певної епохи. Мистецький твір сприймається як факт історії культури і життя його автора, тому звернення до обставин творчого шляху – необхідна умова для його естетичного розуміння. Вказаний напрям при важливому соціальному значенні є надзвичайно гуманістичним, оскільки центром дослідження є сама людина, яка у великій мірі впливає на хід всієї історії.

Посилення ролі біографічного підходу в сучасній науковій думці актуалізувало полеміку про роль біографії в усвідомленні культурно-історичної ситуації соціуму на певному етапі його розвитку. Це сприяє поступовому виокремленню названого підходу в окремий напрям мистецтвознавчих досліджень. Серед учених (С. Іконнікова, Т. Ємельянова, О. Попович та ін.) виникають дискусії, у ході яких обговорюються необхідність формування специфічної методології написання біографії, визначення теоретичних засад, на яких буде ґрунтуватися вказаний тип наукового пізнання. Хоча закономірним є і те, що кожен науковець, що займається даними питаннями, має свою індивідуальну, нешаблонну творчу концепцію життєпису конкретного митця.

Безпосереднім об'єктом біографії, як опису життя і творчої діяльності людини, є процес від моменту народження до смерті, а предметом – соціальна і культурна ситуація, що надає життю сутнісне значення й ідейну цілісність. Таке осмислення біографії сприяє розкриттю унікальності та самобутності особистості. Однак, життєвий шлях митця – це ще і культурна вертикаль, що подає історію конкретної країни; вона є ланкою між різними епохами, дозволяє особисто зустрітися з часом, текстом, героєм, це не тільки історичний екскурс, це за своїм змістом щось надзвичайно більше.

Серед найбільш поширених типів біографії слід виділити мемуари, спогади, щоденники, листування тощо. Також слід вказати на утворення різних моделей життєпису: хронологічна, професійна, інтелектуальна, психологічна, соціокультурна. Часто біографія постає як самостійний художній твір, що має досить віддалене ставлення до особистості, життєвий шлях якої вона покликана відобразити. Таким чином відбувається трансформація і самої сутності літопису митця, коли акцент із предмета дослідження (тобто певного екстравертного персонажа, яким є об'єкт біографії) перекладається на відображення внутрішнього світу того, хто досліджує життя іншої

людини, тобто біографа. У цьому аспекті можемо говорити, що життєпис іншої людини стає опосередкованою автобіографією.

Однак, незважаючи на той факт, що життєпис, як новий напрям мистецтвознавства, активно розвивається, деякі науковці формальної школи (В. Жирмунський, Б. Енхенбаум, В. Шкловський, Р. Якобсон, М. Гіршман, В. Федоров та ін.) відкидають ідею вивчення біографії митця як засобу пізнання його творчості, вважаючи, що є текст, який необхідно інтерпретувати, а автор є чимось формальним. Наголосимо, що не погоджуємося з даною позицією, оскільки власний досвід вивчення творчості композиторів вказує на зв'язок між ідейними поглядами митця, особливостями його соціального та особистого життя, культурно-історичної ситуації та темами, що стали домінуючими у творчості. Крім того, життя людини можна інтерпретувати як деякий текст, що також потребує своєї розшифровки й дає можливість для інтерпретації культури певного історичного періоду.

Кожен митець є активним героєм і посередником як між локальними соціально-історичними подіями своєї країни, так і більш масштабними процесами, що охоплюють певну культурну цивілізацію (наприклад, європейську). Індивідуальна біографія через особистісну психологічну трансформацію розкриває складність і суперечливість суспільних подій окремої країни, розвиває вміння боротися з життєвими колізіями, показує альтернативні шляхи вирішення конфліктів, подає певний історичний урок майбутнім поколінням, дає ключ до розуміння культури. Окрім того, що біографія висвітлює суспільно-культурну ситуацію, у якій живе творча особистість, вона реконструює її індивідуальність, розкриває історію життєвого шляху. У цьому аспекті ми можемо говорити, що власні досягнення митця і конкретні відкриття в культурі пов'язані з талантом окремої видатної особи.

Центром життєпису постає духовний світ людини: її прагнення, ідеали, особистісна культура, новаторські погляди, вміння боротися за досягнення своєї цілі, розчарування, визнання і провали. Таким чином, доходимо висновку, що біографія, з одного боку, є відображенням соціокультурної історичної ситуації, в якій живе конкретний її об'єкт, а з іншого – головна діюча особа життєпису формує хід усієї історії, визначає закономірності її розвитку, а отже є активним чинником експлікації всіх здобутків людства у матеріальній і духовній сферах.

Усвідомлення важливості вивчення біографії митця як одного з важливих засобів інтерпретації культури, активізувало проблему визначення критеріїв, на які повинен опиратися науковець, створюючи життєпис. Окреслимо найбільш важливі, що сприяють об'єктивному розкриттю життєвого шляху особистості крізь призму тлумачення культури.

Починаючи вивчати літопис художника, необхідно мати певні документи, що дають фактологічний матеріал. У цьому аспекті дослідник, який звертається до вивчення біографії, використовує спогади сучасників, різні епістолярні джерела тощо. Тобто, створюється образ епохи, її культури, на якому малюється конкретний портрет. Важливим є розуміння історії та соціокультурної ситуації, в якій творив митець, саме вона є тим тлом, на якому розгортається життя і творчість конкретної особистості. Науковець ніби включає себе в історію, його особиста культура вступає у діалог з тією культурою і епохою, про яку він пише. Необхідним є комплексний аналіз життя митця та реконструкція життєвого досвіду. Автор обов'язково повинен включити у біографію особливості становлення, драматичні події з життя особистості, розкрити напруженість творчих колізій, складність певного вибору, висвітлити морально-етичний облік, взаємовідношення з іншими людьми. Важливо вказати, які культурні традиції, особливо у галузі освіти, визначили творче спрямування митця. Біограф зобов'язаний відтворити діалог між духовним світом творця та іншими людьми. Особистість повинна постати перед нами живою індивідуальністю, з притаманними їй протиріччями, а не лише комплексом позитивних характеристик, певним ідеалізованим образом, який немає нічого спільного з об'єктивною реальністю.

Вивчення біографії особистості тісно пов'язане з етичною проблематикою, оскільки від морального обліку науковця, його ідеологічних уподобань, інтелектуальної культури залежить, яким стане портрет митця. Досліднику важливо віднайти найсуттєвішу особливість людини, той внутрішній стрижень, який став домінуючим у виборі життєвого шляху і його проживанні. Тут зіштовхуємося із тим фактом, що вивчення біографії у мистецтвознавстві великою мірою пов'язано з герменевтичним методом та психоаналізом, коли об'єкт життєпису стає активним суб'єктом історії і культури. Науковцю необхідно не тільки послідовно викласти події з життя митця, але і обґрунтувати прийняття того чи іншого рішення. Автор життєпису має розкрити місце свого героя у розвитку культури, визначити, що у творчості певного митця відображає загальну культурну атмосферу його часу, її типові риси, а що є індивідуальним, тим, що не вписується у тодішню суспільну систему. Дослідник має вибудувати певний драматургічний сценарій та виявити закономірність життєвого шляху митця. Біографу слід не тільки реконструювати історію конкретної особистості, а й відтворити культурну ситуацію свого героя, обґрунтувати його місце у історії послідовних епох.

Біографія завжди закінчується смертю, тому перед науковцем, який вивчає творчість митця, стоїть ще одна важлива місія: так побудувати літопис, щоб відкрити своєму герою шлях до безсмертя в історії та культурі. Біографія має звернути увагу читача не лише на обставини життя митця, але в першу чергу дати розуміння його творчості, визначити її історичне місце. Тому доречно у життєписі проводити паралелі з героями чи образним змістом, втіленим у творах, подіями особистого життя митця чи соціокультурними обставинами, в яких він знаходиться.

Отже, біографія – не лише літопис життя конкретної особи, це портрет епохи, своєрідний концепт, який дає усвідомлення сутнісної характеристики певного історичного періоду, його культури. Через висвітлення особистісної світоглядної моделі, яку сповідує митець, біографія дає розуміння індивідуальної життєвої ідеї, її зв'язок з історією, соціальними процесами та культурою. Апелюючи до основних засад життєпису творчої особистості, сучасне мистецтвознавство реконструює та експлікує культурно-історичний зміст попередніх епох і закладає основи розуміння мистецької ситуації сьогодення.

Список використаної літератури

1. **Голубович І. В.** Біографія як соціокультурний феномен: методологія аналізу в гуманітарному знанні [Електронний ресурс] / І. В. Голубович. – Режим доступу: <http://forum.onu.edu.ua/index.php?topic=4966.0>
2. **Іконникова С. М.** Біографія як соціокультурний вимір історії [Електронний ресурс] / С. М. Іконникова. – Режим доступу: http://www.cr-journal.ru/rus/journals/100.html&j_id=8
3. **Ємельянова Т.** Біографізм як засіб інтерпретації творчої індивідуальності. Макс Дессуар [Електронний ресурс] / Т. Ємельянова. – Режим доступу: <http://book.net/index.php?bid=19426&chapter=1&p=achapter>
4. **Микуланинець Л. М.** Біографічний підхід у вивченні творчості митця / Л. М. Микуланинець // Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі XXI ст. : зб. матеріалів IV Всеукр. наук.-практ. конф., Мукачеве, 19–20 берез. 2015 р. – Мукачеве : МДУ, 2015. – С. 123–125.
5. **Попович О. В.** Біографія як феномен та об'єкт культури [Електронний ресурс] / О. В. Попович. – Режим доступу: <http://www.khai.edu/csp/nauchportal/Arhiv/GCH/2011/GCH211/pdf/12.pdf>
6. **Росул Т. І.** Біографія як соціокультурний вимір історії / Т. І. Росул // Мистецька освіта в європейському соціокультурному просторі XXI ст. : зб. матеріалів III Всеукр. наук.-практ. конф., Мукачеве, 13–14 берез. 2014 р. – Мукачеве : МДУ, 2014. – С. 113–116.

References

1. **Holubovitch I. V.** Biography as sociocultural phenomenon: methodology of analysis in humanitarian science / I. V. Holubovitch. – Access mode : <http://forum.onu.edu.ua/index.php?topic=4966.0>
2. **Ikonnykova S. M.** Biography as sociocultural dimension of history / S. M. Ikonnykova. – Access mode: http://www.cr-journal.ru/rus/journals/100.html&j_id=8
3. **Emeljanova T.** Biographism as means of creative personality interpretation. Max Desuar. – Access mode: <http://book.net/index.php?bid=19426&chapter=1&p=achapter>
4. **Mykulanynets L. M.** Biographical approach in the work of artist studying / L. M. Mykulanynets // Art education in European sociocultural area of 21 century : collection of materials of the 4th Nationwide scientific-practical conference, Mukacheve, March 19-20, 2015. – Mukacheve : MSU, 2015. – P. 123–125.
5. **Popovych O. V.** Biography as phenomenon and object of culture. – Access mode: <http://www.khai.edu/csp/nauchportal/Arhiv/GCH/2011/GCH211/pdf/12.pdf>
6. **Rosul T. I.** Biography as sociocultural dimension of history / T. I. Rosul // Art education in European sociocultural area of 21 century : collection of materials of the 3d Nationwide scientific-practical conference, Mukacheve, March 13-14 2014. – Mukacheve : MSU, 2014. – P. 113–116.

Микуланинець Леся Михайлівна, кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри пеня, дирижування і музикально-теоретических дисциплін Мукачевського державного університету

Биография художника как способ интерпретации культуры

Исследованы особенности биографического подхода как метода изучения биографии и возможности его использования в искусствоведческих работах. Рассмотрена специфика, основные критерии написания летописи творческой личности в проекции на интерпретацию культуры. Охарактеризованы особенности реализации биографии художника как способа реконструкции и экспликации культурно-исторического концепта.

Ключевые слова: биография, жизнеописание, биографический подход, культура, художник.

Mykulanync L. M., docent kafedry spivu, dyryhuvannja ta muzyčno-teoretyčnyx dyscyplin Mukačivskoho deržavnogo universytetu, kandydat mystectvoznnavstva

Biography of artist as means of culture interpretation

Modern social and cultural conditions are characterized by strong interest to the genre of biography, as expression of the most typical and distinct signs of age. Today scientists are investigating biography phenomenon in different aspects: as sociocultural dimension of history (S. Ikonnykova, T. Rosul), as means of creative personality

interpretation (Т. Emeljanova), as cultural and aesthetic problem (О. Kryvtsun), as phenomenon and object of culture (О. Popovych) etc.

The aim of the article is to analyse specific features of biographical approach, to define main criteria of an artist biography, to prove the urgency of its use for culture interpretation.

An intense role of biographical approach in modern scientific thought promotes its gradual isolation into separate approach of art investigations. A direct object of personality chronicle is a process from the moment of birth to death, its object – social and cultural situation, which gives life an essential meaning and ideological integrity.

Biography highlights socio-cultural situation in which an artist lives, reconstructs personality, reveals the history of career. Artists achievements and specific openings in culture are connected with the talent of an outstanding personality.

The center of biography is spiritual world of the person: desires, ideals, personal culture, innovative views, skills for aim struggle, disappointments, recognition and failures. On the one hand biography is an image of sociocultural historical situation, in which a certain object lives, on the other hand – main person forms the move of the whole history, determines laws of its development thus being an active factor of the whole culture interpretation.

Biography is a certain concept, which gives recognition to essential characteristics of the certain historical period. Through the highlighting of personal worldview model which is professed by an artist gives an understanding of individual life idea, its link with history, social processes and culture. Modern art reconstructs cultural historical content of previous ages and lays the foundations of an understanding situation today appealing to the main foundations of the creative personality biography.

Key words: biography, biographical approach, culture, artist.

Надійшла до редакції 7.11.2015 р.

УДК 792.01

Парфьонова Оксана Ігорівна, кандидат історичних наук,
докторант кафедри культурології Київського
національного університету культури і мистецтв

МИСТЕЦТВО ЯК МІСТЕРІЯ. ТЕАТРАЛЬНИЙ ДИСКУРС ФІЛОСОФІЇ Ф. НІЦШЕ

Розглянуто вчення Ф. Ніцше про діонісійське мистецтво як містерії в аспекті його рецепцій в маніфесті авангардного театру А. Арто і театральних практиках театру абсурду.

Ключові слова: Ф. Ніцше, античність, діонісійське мистецтво, містерії, театр абсурду.

На європейське мистецтво і літературу останньої третини ХІХ – першої пол. ХХ ст. вагомий вплив справила концепція аполонійської і діонісійської культури, сформульована Ф. Ніцше у його монографічній роботі «Народження трагедії з духу музики, або Еллінство і песимізм» (1869-1871; що вийшла друком на початку 1872 р. У науковій літературі, починаючи від робіт радянського періоду [4, 5 12] і завершуючи сучасними публікаціями [14; 9, 195–197], існують роботи, в яких цей вплив розглядався в різних аспектах. Утім, на нашу думку, вплив вчення Ф. Ніцше про аполонійську і діонісійську культури та їх складові: аполонійське і діонісійське мистецтво, на арт-практики ХХ ст. не можна вважати повною мірою вивченим. Саме тому вчення Ніцше про це мистецтво обрано в якості об'єкту цієї статті, але, зважаючи на широту питання, предметом є театральний дискурс ідеї діонісійського мистецтва як містерії.

Відштовхуючись від аналізу нової аттичної драми, Ф. Ніцше виклав концепцію не лише її походження, але й генези європейської культури, концепцію, що увійшла в історію філософії як теорія діонісійської і аполонійської культур. Обидва поняття використано філософом у значно ширшому контексті, аніж, власне, філологічний, а саме для характеристики європейської культури як культури дуалістичної.

Поняття діонісійської культури і діонізізму (останній позначає у Ніцше художній інстинкт), ведуть семантичний родовід від імені бога Діоніса, культ якого у найбільш архаїчних формах передбачав ритуальне приношення людської жертви, яку, згодом замінено жертвоприношенням цапа. Згідно давньогрецької міфології Діоніс був богом рослинності, родючості, вологи, покровитель виноградарства і виноробства [13; 87]. Діоніс звеселяв людей вином, мандрував у супроводі Сілена і почту сатирів та менад [13; 87–88]. Вважається, що оргіастичний культ Діоніса прийшов до Греції з Фракії. Діоніс поряд з Аполлоном шанувувався у одному й тому ж святилищі у Дельфах. За висловлюванням Плутарха: «Діонісу ... Дельфи належать аж ніяк не менше, ніж Аполлонові» [11; 181] (Можливо, цей історичний факт підштовхнув до висновку Ф. Ніцше про суперечливу, але нерозривну єдність аполонійської і діонісійської культури і синтетичний характер античного мистецтва греків).

ЗМІСТ

Розділ I. ДИНАМІКА КУЛЬТУРИ. КУЛЬТУРНА ПАМ'ЯТЬ. КУЛЬТУРА ТА ТРАДИЦІЇ

Чумаченко М.О. Роль світла і темряви в аксіологічній площині Києво-Печерського Патерика	3
Масалова К.Ю. Наративний образ дітей хора у давньоєгипетській книзі мертвих (на матеріалі глав 137а та 151)	8
Поплавська А.В. Традиції кухарського мистецтва Київської Русі у контексті національної культури України	13
Гаєвська Т.І. Традиційна культура права: культурологічний аспект	18
Піщанська В.М. Придніпровський декоративний розпис у мистецтві українського козацтва XVII-XVIII століть	22
Строгаль М.О. Генеза та розвиток фандрейзингу в Україні	27
Бійо В.В. Інтерпретація сакральних контекстів в опері Жана-Філіппа Рамо «Зороастр»	31
Богатікова О.В. Внесок Григорія Павлуцького у вивчення українського етнодизайну	38
Скляренко Н.В. Біологічні дизайн-системи зовнішньої реклами: еко-тенденції використання	42
Левенець М.В. Культурно-освітня діяльність на Волині XIX – поч. XX ст.	47
Наколонко І.М. Трансформація уявлень про здоровий спосіб життя в культурі України із переходом від аграрного до індустріального суспільства	51
Кдирова І.О. Процес етнізації в контексті багатонаціональної культури України	55
Бучковська О.Ю. Документне забезпечення українсько-польських культурно-освітніх відносин	61

Розділ II. ПРОБЛЕМИ І СУПЕРЕЧНОСТІ СУЧАСНОГО КУЛЬТУРНОГО ПРОЦЕСУ

Ліва Н.В. Рецепція сакрального у європейській художній культурі XX століття: нарис з методології дослідження	66
Александрова М.В. «Ідеал» І.Я. Франка як основа формування суспільної солідарності в умовах української соціокультурної дійсності	70
Овчарук О.В. Образ людини постмодерну в сучасному українському культурологічному дискурсі	75
Микуланинець Л.М. Біографія митця як засіб інтерпретації культури	80
Парфьонова О.І. Мистецтво як містерія. театральний дискурс філософії Ф. Ніцше	84
Терещенко-Кайдан Л.В. Бісеміотика як методика дослідження нотних рукописів, зразків візантійської та слов'янської культур	89
Драганчук В.М. Релігійно-лицарська візія України у «Заповіті» Т. Шевченка – «Диптиху» В. Сильвестрова	95
Мемарне М. Мода та мистецтво: співвідношення понять і взаємовпливи	102

<i>Плахотнюк В.Г.</i> Становлення інституту продюсерства як інфраструктури музичної поп-культури України в другій половині ХХ століття	107

Розділ III. КУЛЬТУРА ТА СУСПІЛЬСТВО. КУЛЬТУРА ПРОФЕСІЙНИХ СФЕР ДІЯЛЬНОСТІ

<i>Шульгіна В.Д.; Яковлев О.В.</i> Методологія синергетики у дослідженні проблем сучасної мистецької освіти	112
<i>Афанасьєв Ю.Л.</i> Культура як мета і засіб якісної професійної освіти	116
<i>Ковальчук С.П.</i> Книга у подоланні стресових ситуацій сьогодення	121
<i>Любченко О.М.</i> Архітектурно-композиційне формування паркового простору: принципові підходи	126
<i>Виткалов С.В.</i> Культурно-мистецький розвиток Волині: історичний ракурс та порівняльна характеристика	130
<i>Москвічова Ю.О.</i> Трансформаційні процеси в музейній сфері сучасної Вінниччини	135
<i>Сопотницький В.В.</i> Віртуальні розваги як елемент е-культури	141
<i>Сидоровська Є.А.</i> Дозвілля у контексті проблеми «свободи і необхідності»	145
<i>Тадля О.М.</i> Діяльність студентського клубу: понятійно-категоріальний апарат	150
<i>Даниленко О.В.</i> Естетика харчової культури у мистецтві сервірування	157
<i>Олійник Н.П.</i> Збереження нематеріальної культурної спадщини засобами етнотеатралізації (з досвіду проведення Харківського обласного фестивалю-конкурсу традиційної народної культури «Крокове коло» для дітей та молоді)	161
<i>Совгира Т.І.</i> Технологія виробництва творів телевізійної естради	166
<i>Лучанська В.В.</i> Концептуальна модель екології культури в інформаційному суспільстві	171
<i>Кюнцлі Р.В.</i> Особливості архітектурно-просторових рішень сучасної української церкви	178
<i>Понікаровська Н.А.</i> Віддані анафемі в контексті вивчення уявлень про категорію заложних в українській народній культурі	182

Розділ IV. ПОВІДОМЛЕННЯ, ІНФОРМАЦІЯ, РЕЦЕНЗІЇ

<i>Антонова К.А.</i> Відзначення ювілеїв М. Лисенка в Україні в історико-культурологічній ретроспективі: віддзеркалення діяльності меморіального музею М. Лисенка	187
<i>Войтович О.О.</i> Критерії оцінки художньої якості звукового матеріалу в епоху цифрових технологій	194

CONTENTS

Part I. DYNAMICS OF CULTURE. CULTURAL MEMORY. CULTURE AND TRADITIONS

<i>Čumačenko M.</i> Role of light and darkness in the axiological meaning of Kiev Pechersk Patericon	3
<i>Masalova K. Yu.</i> The narrative image of the Children of horus in ancient Egyptian Book of the Dead (on the basis of chapters 137a and 151)	8
<i>Poplavska A.</i> Traditions of the cooking art in the Kyiv Rus in the context of the national culture of the Ukraine	13
<i>Gayevska T.</i> Traditional culture is right: culturological aspect	18
<i>Pishchanska V.</i> Prydniprovyia decorative painting in the art of Ukrainian Cossacks XVII-XVIII centuries	22
<i>Strohal M.</i> Genesis and development of fundraising in Ukraine	27
<i>Billot V.</i> The interpretation of sacral contexts in J. Ph. Rameau's opera «Zoroastre»	31
<i>Bogaticova E.</i> Contribution of Grigory Pavlutsky in the study of the Ukrainian ethno design	38
<i>Skljarenko N.</i> Biological design-system of the outdoor advertising: the eco-trends in use	42
<i>Levenec M.</i> Cultural and educational activities in Volyn in XIX-XX century	47
<i>Nakolonko I.</i> Changing the healthy way of life concept in Ukrainian culture with the transition from an agrarian to an industrial society	51
<i>Kdyrova I.</i> Ethnicization in the context of multinational culture of Ukraine	55
<i>Buchkovska O.</i> Ukrainian-Polish culture and educational relationship documentary providing	61

Part II. PROBLEMS AND CONTRADICTIONS OF MODERN CULTURAL PROCESS

<i>Levaja N.</i> Reception of sacral in the European artistic culture of 20 th century: éssay of methodology of the research	66
<i>Aleksandrova M.V.</i> I. Franko's «ideal» as basis for developing of social solidarity in modern conditions of ukrainian socio-cultural realiti	70
<i>Ovčaruk O.</i> The image of the man in the postmodern sovremennom Ukrainian kulturological discourse ...	75
<i>Mykulanyec L.</i> Biography of artist as means of culture interpretation	80
<i>Parf'onova O.</i> Art as a mystery theatre discourse of F.Nietzsche's phylosophy	84
<i>Tereshchenko-Kaydan Liliya.</i> Bisemiotika as a research technique of musical manuscripts, outstanding examples of Byzantine and Slavic cultures	89
<i>Drahanchuk V.</i> The religion-chivalrous vision of Ukraine in «The Testament» by Taras Shevchenko – «The Diptych» by Valentyn Sylvestrov	95
<i>Memarne M.</i> Fashion and art: correlation of concepts	102
<i>Plaxotnjuk V.</i> Formation Institute prodyuserstva infrastructure as musical pop culture Ukraine in the second half of the twentieth century	107

Part III. CULTURE AND SOCIETY.**CULTURE OF PROFESSIONAL SPHERE OF ACTIVITY**

<i>Šulhyna V., Jakovlev O.</i> Methodology of synergetic in the study problems of modern art education	112
<i>Afanasiev Y.</i> Culture as the goal and method of qualitative professional education	116
<i>Kovalchuk S.</i> The book in overcoming stressful situations of present	121
<i>Lyubchenko O.</i> Architectural-composite formation of the park space: the principle approaches	126
<i>Vytkalov S.</i> Cultural and art development of Volyn: historical foreshortening and comparative description	130
<i>Moskvičova J.</i> Transformational processes in the museum sphere of the modern Vinnitsa region	135
<i>Sopotnytskyi V.</i> Virtual amusements as the element of E-culture	141
<i>Sydorovska E.</i> Leisure time in the context of «freedom and necessity»	145
<i>Tadlia O.</i> Activity of student club: concept-category vehicle	150
<i>Danylenko O.</i> Aesthetics of the food culture in the table setting art	157
<i>Oleinik N.</i> Safeguarding the Intangible Cultural Heritage by Ethnotheatrical Means (the Kharkiv Regional Festival-Contest of the Traditional Folk Culture «Krokoveie Kolo» for Children and Young People Case Study)	161
<i>Sovhyrja T.</i> The technology of the production process compositions of television variety	166
<i>Lučanska V.</i> Conceptual model of environmental culture in the information society	171
<i>Kiuntsli R.</i> Features of architectural and spatial solutions in modern Ukrainian church	178
<i>Ponikarovska N.</i> The anathematized in the study of ideas of the category of the zalozhny in Ukrainian folk culture	182

Part IV. REPORTS, INFORMATION, REVIEWS

<i>Antonova K.</i> Marking of anniversaries of M. of M. Lysenko's in Ukraine in a historic-cultural retrospective view: reflection of activity of memorial museum of M. of M. Lysenko's	187
<i>Voytovish O.</i> Criteria of estimation artistic quality of voice material in epoch of digital technologies	194

ISSN 2411-1546

*Наукове видання
Scientific edition*

**Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку:
наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету**

**Ukrainian culture: the past, modern, ways of development:
scientific words of Rivne state University in the Humanities**

*Збірник наукових праць
Scientific Papers*

*Напрямок: Культурологія
Branch: Culturestudy Culturestudy*

**Випуск 21
Issue 21**

Редактор:
В.Г. Виткалов

Художній редактор:
О.К. Литвин

Комп'ютерна верстка:
Л.М. Федорук

*Висловлюємо подяку начальнику управління освіти і науки
Рівненської облдержадміністрації п. Григорію Таргонському
за часткову фінансову підтримку видання*

Підписано до друку 24.12.2015 р. Замовлення № 184/1.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 23,6. Наклад 100.

Видавничі роботи: ***ППДМ***
свідоцтво про державну реєстрацію РВ №11 від 12.06.2002 р.
35304, Рівненська обл., Рівненський р-н, с. Корнин, вул. Центральна, 58
Адреса редакції: 33000, м. Рівне, вул. С.Бандери, 12,
Рівненський державний гуманітарний університет
Кафедра культурології та музеєзнавства. Тел. (0362) 63-42-62